

ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ THỊ LÂM

Giáo trình

*Công tác xã hội
với người
nghiện ma túy,
mại dâm,
HIV/AIDS*

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC QUỐC GIA THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ THỊ LÂM

Giáo trình

**Công tác xã hội
với người
nghiện ma túy,
mại dâm,
HIV/AIDS**

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC QUỐC GIA THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU	vi
-------------------	----

CHƯƠNG 1

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ CÔNG TÁC XÃ HỘI VỚI NGƯỜI NGHIỆN MA TÚY, MẠI DÂM, HIV/AIDS	1
---	----------

1.1. Những vấn đề cơ bản về ma túy, mại dâm và HIV/AIDS	1
--	----------

1.1.1. Ma túy	1
---------------------	---

1.1.1.1. Khái niệm ma túy	1
---------------------------------	---

1.1.1.2. Nghiện ma túy	12
------------------------------	----

1.1.2. Mại dâm	54
----------------------	----

1.1.2.1. Khái niệm	54
--------------------------	----

1.1.2.2. Nguyên nhân, hậu quả của mại dâm	57
---	----

1.1.2.3. Thực trạng vấn đề mại dâm trên thế giới và Việt Nam ...	60
--	----

1.1.3. HIV/AIDS	65
-----------------------	----

1.1.3.1. Khái niệm	65
--------------------------	----

1.1.3.2. Sự lây truyền và chữa trị	68
--	----

1.1.3.3. Thực trạng HIV/AIDS trên thế giới và Việt Nam	71
--	----

1.2. Những khó khăn và nhu cầu hỗ trợ cơ bản của người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	74
--	-----------

1.2.1. Những khó khăn cơ bản của người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	74
--	----

1.2.1.1. Với người nghiện ma túy	74
--	----

1.2.1.2. Với người mại dâm	75
----------------------------------	----

1.2.1.3. Với người sống chung với HIV/AIDS	77
--	----

1.2.2. Sự kỳ thị đối với người nghiện ma túy, người mại dâm, người sống chung với HIV/AIDS	80
---	----

1.2.2.1. Khái niệm kỳ thị	80
---------------------------------	----

1.2.2.2. Biểu hiện, nguyên nhân của sự kỳ thị với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	82
---	----

1.2.3. Nhu cầu cơ bản của người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	88
---	----

1.2.3.1. Với người nghiện ma túy	88
--	----

1.2.3.2. Với người mại dâm	90
----------------------------------	----

1.2.3.3. Với người sống chung với HIV/AIDS	90
--	----

1.3. Khái niệm, vai trò và nguyên tắc trong công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	92
---	-----------

1.3.1. Khái niệm công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	92
--	----

1.3.2. Vai trò của nhân viên công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	93
--	----

1.3.2.1. Cấp độ cá nhân	93
-------------------------------	----

1.3.2.2. <i>Cấp độ gia đình</i>	94
1.3.2.3. <i>Cấp độ cộng đồng</i>	94
1.3.3. Nguyên tắc trong công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS.....	95
1.3.3.1. <i>Chấp nhận đối tượng</i>	95
1.3.3.2. <i>Đảm bảo tính khác biệt của mỗi trường hợp</i>	95
1.3.3.3. <i>Bảo mật các thông tin về trường hợp của đối tượng</i>	96
1.3.3.4. <i>Tôn trọng quyền tự quyết của đối tượng</i>	96
1.3.3.5. <i>Không định kiến, không phán xét hay lên án</i>	97
1.3.3.6. <i>Tự ý thức về bản thân</i>	97
1.3.3.7. <i>Đảm bảo mối quan hệ nghề nghiệp</i>	98
CÂU HỎI, BÀI TẬP ÔN TẬP	99
CÂU HỎI	99
BÀI TẬP	100

CHƯƠNG 2

LUẬT PHÁP, CHÍNH SÁCH LIÊN QUAN VÀ CÁC MÔ HÌNH HỖ TRỢ CHO NGƯỜI NGHIỆN MA TÚY, MẠI DÂM,

HIV/AIDS..... 101

2.1. Luật pháp, chính sách liên quan đến vấn đề nghiện ma

túy, mại dâm và HIV/AIDS 101

2.1.1. Luật pháp, chính sách liên quan đến nghiện ma túy 101

2.1.2. Luật pháp, chính sách liên quan đến mại dâm..... 104

2.1.2.1. *Pháp lệnh Phòng, chống mại dâm* 104 |

2.1.2.2. *Hệ thống văn bản hỗ trợ người mại dâm* 106 |

2.1.2.3. *Các chương trình quốc gia phòng chống mại dâm* 109 |

2.1.3. Luật pháp, chính sách liên quan đến HIV/AIDS 109 |

2.2. Các mô hình, chương trình hỗ trợ cho người nghiện ma

túy, mại dâm, HIV/AIDS hiện nay..... 115

2.2.1. Các mô hình hỗ trợ cho người nghiện ma túy 115 |

2.2.2. Các mô hình hỗ trợ cho người mại dâm 117 |

2.2.3. Một số chương trình hỗ trợ cho người nhiễm HIV/AIDS ... 118

2.2.3.1. *Chương trình thông tin, giáo dục, truyền thông* 118 |

2.2.3.2. *Chương trình can thiệp giảm tác hại* 119 |

2.2.3.3. *Chăm sóc và điều trị HIV/AIDS*..... 119 |

2.2.3.4. *Chương trình dự phòng lây nhiễm HIV*

từ mẹ sang con 119 |

2.2.3.5. *Chương trình truyền máu an toàn*..... 120 |

2.2.3.6. *Phòng, chống các bệnh lây truyền qua đường tình*

dục (STIs)..... 120 |

CÂU HỎI, BÀI TẬP ÔN TẬP 121 |

CÂU HỎI **121** |

BÀI TẬP..... **121** |

CHƯƠNG 3

MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG CÔNG TÁC XÃ HỘI VỚI NGƯỜI

NGHIỆN MA TÚY, MẠI DÂM, HIV/AIDS..... 122

3.1. Quản lý trường hợp với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS..... 122

3.1.1. Khái niệm 122

3.1.2. Mục đích của quản lý trường hợp trong hỗ trợ cho người nghiện ma túy, người mại dâm, người sống chung với HIV/AIDS..... 124

3.1.3. Quy trình quản lý trường hợp 125

3.2. Tham vấn cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS .. 138

3.2.1. Tham vấn xét nghiệm cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS 138

3.2.1.1. Tham vấn trước khi xét nghiệm..... 139

3.2.1.2. Tham vấn sau khi xét nghiệm..... 141

3.2.2. Xử lý khủng hoảng tâm lý cho người sống chung với HIV 142

3.2.2.1. Đặc điểm của khủng hoảng tâm lý ở người sống chung với HIV 142

3.2.2.2. Cách thức tham vấn giúp người sống chung với HIV xử lý khủng hoảng 146

3.3. Chăm sóc y tế, dinh dưỡng cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS 147

3.3.1. Với người nghiện ma túy 148

3.3.2. Với người mại dâm 149

3.3.2.1. Hỗ trợ tiếp cận dịch vụ khám chữa bệnh lây truyền qua đường tình dục 150

3.3.2.2. Hỗ trợ người mại dâm tiếp cận dịch vụ xét nghiệm tự nguyện HIV và điều trị ARV; điều trị thay thế các chất gây nghiện 151

3.3.3. Với người sống chung với HIV/AIDS 152

3.3.3.1. Hướng dẫn chung trong chăm sóc người sống chung với HIV/AIDS tại cộng đồng, tại gia đình 152

3.3.3.2. Hỗ trợ người sống chung với HIV/AIDS tuân thủ điều trị 152

3.3.3.3. Hỗ trợ chăm sóc một số triệu chứng nhiễm trùng 156

3.3.3.4. Chăm sóc về dinh dưỡng cho người sống chung với HIV/AIDS 159

3.4. Hỗ trợ sinh kế cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS..... 161

3.4.1. Mục đích của hỗ trợ sinh kế - việc làm cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS 161

3.4.2. Cách thức hỗ trợ sinh kế 163

3.4.2.1. Hỗ trợ sinh kế cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	163
3.4.2.2. Biện hộ để được bố trí việc làm	165
3.5. Truyền thông thay đổi hành vi nhằm giảm kỳ thị, phân biệt đối xử.....	166
3.5.1. Khái niệm	166
3.5.2. Mục đích của truyền thông thay đổi hành vi nhằm giảm kỳ thị, phân biệt đối xử	167
3.5.3. Nội dung truyền thông thay đổi hành vi nhằm giảm kỳ thị, phân biệt đối xử	169
3.5.4. Quy trình truyền thông thay đổi hành vi nhằm giảm kỳ thị, phân biệt đối xử	178
3.5.5. Các hình thức, kênh truyền thông.....	182
3.5.6. Lưu ý trong hoạt động truyền thông thay đổi hành vi	183
3.6. Xây dựng mạng lưới và huy động nguồn lực hỗ trợ.....	185
3.6.1. Khái niệm xây dựng mạng lưới và huy động nguồn lực hỗ trợ.....	185
3.6.2. Mục đích của xây dựng mạng lưới và huy động nguồn lực	185
3.6.3. Một số mạng lưới và nguồn lực trong hỗ trợ người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS	187
3.7. Biện hộ cho người sống chung với HIV/AIDS	189
3.7.1. Khái niệm	189
3.7.2. Mục đích của biện hộ đối với người sống chung với HIV/AIDS.....	189
3.7.3. Nguyên tắc biện hộ cho người sống chung với HIV/AIDS.....	190
3.7.4. Các giai đoạn thực hiện biện hộ.....	191
3.7.4.1. Giai đoạn chuẩn bị.....	191
3.7.4.2. Giai đoạn thực hiện.....	192
3.7.4.3. Giai đoạn theo dõi và lượng giá	192
CÂU HỎI, BÀI TẬP ÔN TẬP	194
CÂU HỎI	194
BÀI TẬP.....	195
TÀI LIỆU THAM KHẢO	197

LỜI NÓI ĐẦU

Người nghiện ma túy, người sống chung với HIV và người mại dâm là những cá nhân, nhóm đối tượng nghiên cứu trong lĩnh vực công tác xã hội. Nghiện ma túy, HIV/AIDS và mại dâm cũng là vấn đề xã hội được thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng quan tâm giải quyết trong nhiều thập niên gần đây.

Ở Việt Nam, các hoạt động phòng ngừa và can thiệp nhằm phòng chống ma túy, mại dâm, HIV/AIDS cũng như công tác hỗ trợ cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS trong những năm qua đã có một bước phát triển đáng kể. Các dịch vụ dành cho nhóm đối tượng này ngày càng đa dạng nhưng vẫn còn một số lượng lớn những người có nhu cầu hỗ trợ vẫn chưa được tiếp cận hiệu quả. Một phần xuất phát từ việc truyền thông chưa phù hợp, sự kỳ thị và cách nhìn thiếu cảm thông từ cộng đồng và xã hội đối với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS, thiếu những năng lực hỗ trợ chuyên nghiệp,... Từ thực tiễn đó, việc cung cấp các nguồn tài liệu có tính hệ thống, khoa học và tin cậy giúp nâng cao nhận thức của cộng đồng và hỗ trợ chuyên môn cho những người làm công tác hỗ trợ cho nhóm đối tượng này là cấp thiết hiện nay.

Công tác xã hội ở nước ta hiện nay đã trở thành một nghề. Trong công tác trợ giúp điều trị nghiện ma túy, hỗ trợ cho người mại dâm, người sống chung với HIV/AIDS rất cần có những can thiệp mang tính chuyên môn với sự trợ giúp của các nhân viên công tác xã hội chuyên nghiệp thông qua chức năng tham

vấn, giáo dục, biện hộ, kết nối nguồn lực. Từ đó giúp nhóm thân chủ và gia đình, cộng đồng được tăng cường kiến thức, năng lực, thay đổi suy nghĩ từ đó tiến tới thay đổi hành vi theo hướng tích cực. Góp phần đáp ứng được mục tiêu trong chương trình đào tạo ngành Công tác xã hội là góp phần đào tạo người học vững kiến thức, giỏi chuyên môn và tâm huyết với ngành, nghề để từ đó có đủ năng lực, phẩm chất thực hành công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS.

Giáo trình Công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS được biên soạn phục vụ cho việc giảng dạy trong chương trình đào tạo ngành Công tác xã hội, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Đà Nẵng. Giáo trình gồm có 3 chương, Chương 1 đề cập những vấn đề chung về công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS; Chương 2 tổng hợp và hệ thống luật pháp chính sách liên quan, các mô hình hỗ trợ cho người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS; và Chương 3, trên nền tảng các kiến thức cơ bản về ma túy, mại dâm, HIV/AIDS và những khó khăn, nhu cầu cơ bản của người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS, đề xuất một số hoạt động công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS cơ bản giúp người học định hình các cách thức trong thực hành nghề nghiệp với nhóm thân chủ này.

Giáo trình được biên soạn lần đầu hướng đến giới thiệu và truyền tải những nội dung khái quát, căn bản và cốt lõi nhất của công tác xã hội với người nghiện ma túy, mại dâm, HIV/AIDS nên không tránh khỏi những thiếu sót nhất định. Tác giả rất mong nhận được sự quan tâm, đóng góp ý kiến của quý độc giả để giáo trình hoàn thiện hơn.

Trân trọng!

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

BLĐTB&XH:	Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội
CTXH:	Công tác xã hội
CGN:	Chất gây nghiện
CBQLTH	Cán bộ quản lý trường hợp
NV:	Nhân viên
HIV:	Human Immunodeficiency Virus
AIDS:	Acquired Immuno Deficiency Syndro
TC:	Thân chủ (người nghiện ma túy, người mại dâm, người sống chung với HIV/AIDS)